

הבעיות המצויות של תאוות-יתר, תאוות-חסר ואמונות טפלות The Common Problems of Over-Indulging, Under-Indulging & Superstition

מסכת שבת דף לג ע"א

ת"ר שלשה מיני הדרוקן הם, של עבירה עבה, ושל רעב תפוח, ושל כשפים דק.

הראי"ה קוק, עין איה / שבת פרק ב, סי' רלז

1. החלאים הפנימיים, הם צריכים יותר לביאור המסיבות הכלליות שלהם מאלה החיצוניים שהרבה יותר מזדמן שתהיינה סבותיהן גלויות.
2. והנה בכלל, ההנהגה האנושית אפשר שתתקלקל ע"י שלש סיבות עיקריות: הא', המשכה יותר מן המדה לצד **החומריות** עד שימצא האדם כולו גופני וחמרי, ואור הנשמה העליונה לא יוכל לבקע בקרבו מפני חשכת **עובי** הגוף וזוהמת חומריותו הגסה, וסוף זה העובי והגסות עצמו לענות בחליים רעים ומכות חדרי בטן, דוקא **ממינו** מעביותו וחומריותו.
3. הצד השני הוא **להיפך**, כשיואל האדם ללא תכלית לשדד מגופו את המשקל של הכלכלה הטובה ויתר הדברים המוכרחים לו להעמדתו וקיומו, ידוקדק אמנם אז החומר, אבל הדקות העוברת את הגבול הנכון, לא תוסיף אור שכל וצדק, כ"א למשואות יפלו הנפש והגוף גם יחד, ותוצאות רעות חומריות וגם מוסריות תצמחנה מדרך כזה שהוא שלא כתורה, "מאשר חטא על הנפש". מיעוט הכלכלה כשמפסיד את הסדר לא יעמוד רק על מניעות הכחות ומיעוטים, כ"א יקלקל ג"כ את סדרם מאשר לא יתן להם את תפקידם. וכאשר אין ביכולת הכח החומרי לתן לגוף מצב הגוף ושלמות מתוקנת, ילוו אליו כחות פועלים מפסידים ומפריעים שלומו, מצד ההתגברות של אותה הרוחניות המקלקלת שאינה נותנת טובה לא לגוף ולא לנפש, כ"א כינוס של רוח הבא מכח רוח החיים כשאינו מוצא עזר כלכלי הגון להשלים פעולתו.
4. הצד השלישי הוא ההשלטה של כחות **הדמיוניים**, שהם שולטים בכללות בני"א כל זמן שלא התעלו על רוממות המדרגה השכלית הטהורה הנאותה להם, ופוגעת בפרטים ע"י המון מעשים רבים ותכסיסים שונים העשויים להפגיע את כל כחות המציאות הראויים לפעל מצד הדמיון הכללי כפי מדת ריחוקו של אותו המושפע מן האמת היותר עליונה. והם הם מעשי **כשפים** ושרק רבי חנינא דנפיש זכותיה, ובכל דרכיו ומעשיו הליכותיו ורגשותיו הי' כולו עליון ושכלי, הוא היה במוחלט יכול לאמר שאיננו נפגע משום השלטה דמיונית כללית, אין עוד מלבדו כתיב.
5. אבל לפי אותה המדה שהנטיה הדמיונית מרחקת את האדם בכל הליכות חייו מרוממות יסוד האמת היותר נשא ויותר עליון, כך הוא **מסור לאותן הפחדים** והצערם שהשליטה הדמיונית הכללית יכולה לפעול עליו. אמנם הדמיון שהוא בעצמו **איננו כלום**, כשהנמשך מחמתו נפגע, אין בקרבו ענין חיובי ומצוי כל עיקר, בהוראה הראויה לעודד את האדם להשליטו על כל המחשכים, בהתאמצו להכיר כי אין עוד מלבדו. כי רק המציאות האמיתית של אלהים אמת הוא לבדו הוא, ואז ישגב במגדל עז שם ד', וכל רעה לא תקרב אליו.
6. אלה המה ראשי הפגעים שיושר דרכה של תורת ד' תשמרנו מהם, **מעבירה** המכבדת את **עובי** החומריות, **ומרעב המתפיה** הרוחניות המקולקלת, **ומכשפים** המשליטים את הדמיון, ובאים בכללותם ממציאיות מציאותם הכללית לפי ערך מצב המוסרי, והשכלי שהוא **דק**, מאין מציאות אמת כ"א אפסיות. אמנם **אמתת הריקניות שבדמיונות הכוזבים**, לא יתבארו להיות מוארים באור בהיר כ"א לפי אותה המדה שאור הא-להי יהיה הולך וזורח בקרב הלב פנימה, של **כללות האדם**, בהסרת פני הלוט על כל העמים, "ונשגב ד' לבדו ביום ההוא".

7. **רמב"ם, מורה נבוכים, ג, יב-א.** המין הראשון מן הרעות, מה שיארע לאדם מצד טבע ההויה וההפסד, כלומר מחמת שהוא בעל חומר, כי משום כך נפגעים מקצת בני אדם במומים וחסרונות מלידה, או שיארעו מחמת שנוים הנעשים ביסודות כקלקול האויר או הברקים ושקיעת האדמה...

ב. והמין השני מן הרעות הוא מה שיארע לבני אדם זה מזה בהשתלטם זה על זה. והרעות הללו יותר מרעות המין הראשון, וגורמי זה רבות וידועות, והם הם ממנו...

ג. והמין השלישי מן הרעות הוא מה שיארע לאדם ממנו מפעולתו הוא עצמו, וזה הוא המצוי הרבה, והרעות האלה יותר מרעות המין השני בהרבה, ומרעות המין הזה צועקים כל בני אדם, וזהו אשר לא תמצא מי שאינו חוטא בו על עצמו כי אם מעטים, וזהו אשר ראוי לגנות עליו את הנפגע באמת, ולומר לו כמו שנאמר "מידכם היתה זאת לכם" (מלאכי א, ט)... כי האדם הוא אשר ממציא את המין הזה מן הרע... ומין זה נספח הוא לכל המגרעות, כלומר לגרונות באכילה ובשתיה ובתשמיש, והעסק בהם בהפרות כמות, או באי-סדר, או בהפסד איכות המזון, ויהיה זה סיבה לכל התחלואים והפגעים הגופניים והנפשיים.

8. **אגרות הראיה א, פח** (לתלמידו הצעיר הרי"מ חרל"פ, ער"ה תרס"ח) ולמען ה' שתהיה עבודתו רק בשמחה, בלא שום עצבות ודאגה כלל וכלל. לנו יושבי חבל הנעים [=ארץ ישראל] (ע"פ תהלים טז, ו; קה, יא), וק"ו יושבי עיה"ק, ראוי לשמח בעושינו... ביותר, ולעורר ע"י שמחתנו שמחת ד'... ולמע"ה שלא להכביד עליו שום דבר יותר מכח הבריאות, כי זאת היא רק עצת היצר, ולא אותי קראת וגו' [יעקב כי יגעת בי ישראל!] [ישעיהו מג, כב], כי אם לתן מרגע לגוף והרחבה לנפש, ויפה שעה אחת של תורה ועבודה במנוחה מאהבה מכמה ימים של קדרות.

9. **הרי"מ חרל"פ, ממעיני הישועה, עמ' רמד** הקדושה שבא"י היא דוקא זו המלאה עז וגבורה, וביחוד בהרחבה... ומאחר שתוכן הקדושה בא"י הוא בהרחבה ופריצת כל גבול, לכן בוחלת היא הארץ הזאת ביראת שמים מצומצמת, וביחוד יר"ש עצובה ודורשת היא דוקא את היראה הגדולה... המביאה מרץ רב, עז וגבורת קדש, שמחה רבה ועליזות עמוקה... הכל בהרמוניא אחת גם יחד, ובלא זה אין הארץ מוצאת את אושרה... והיא מתרעמת על הבאים שעריה בתוכן ובצורה של גלות...

10. **מסכת סנהדרין, סז ע"ב** אין עוד מלבדו אמר רבי חנינא אפילו לדבר כשפים ההיא איתתא דהות קא מהדרא למשקל עפרא מתותי כרעיה דרבי חנינא אמר לה אי מסתייעת זילי עבידי "אין עוד מלבדו" כתיב... שאני רבי חנינא דנפיש זכותיה.

11. **מסכת פסחים, קי ע"ב** כללא דמילתא כל דקפיד קפדי בהדיה ודלא קפיד לא קפדי בהדיה, ומיהו למיחש מיבעי.

12. **הראי"ה קוק, אורות, ישראל ותחיתו ט, עמ' כה-כו** והעולם הגשמי עם כל עמק הרשעה המקננת בבשר, הכל קשור בתנאים שחוקק בהם צור-עולמים בעולמו, שהוא רשות היחיד של יחידו של עולם, אין עוד מלבדו, "אפלו מעשה כשפים שפמכחישים פמליא של מעלה". ונשמת ישראל באור עליון זה היא שרויה, ממקור חיים עליונים הללו היא מקבלת את שפעת חיה, על-כן תורתנו תורת עולמים, ברית עולם לא תשכח, ולא תוכל שום הגברה היצונית או רוחנית פנימית לעבור את פי ד' ולסור מחוקותיו חקות עולמים...